

Eduskunta
Liikenne- ja viestintävaliokunta
10.06.2021

E 62/2021
U 28/2021

1 (4)

VTT:n asiantuntijalausunto

E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

VTT kannattaa ihmiskeskeistä ja luottamusta korostavaa lähestymistapaa tekoälyyn, jossa eurooppalainen tekoäly perustuu vapauden, ihmisarvon ja yksityisyyden suojan arvoihin.

VTT korostaa, että Euroopan teknologinen kilpailukyky perustuu innovaatioille ja toimiville sisämarkkinoille. Digitaalista siirtymää ei saada aikaan ilman kokonaisvaltaisia investointeja innovatiiviseen teknologiaan ja osaamiseen.

VTT toivoo, että suomalaiset tekoälyä kehittävät yritykset ja julkishallinto näkisivät digitaaliset testaus- ja kokeilu ympäristöt (Digital Innovation Hubs DIH; Testing and Experimentation Facilities TEF) sekä EU-tasoisien verkostomaisen yhteistyön (European Digital Innovation Hubs EDIH) mahdollisuutena edistää eettisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävästä datapolitiikan ja tekoälypolitiikan sääntelykehikon mukaisia tekoälyratkaisuja.

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

VTT pitää Valtioneuvoston kirjelmää (U 28/2021 vp) hyvin valmisteltuna kokonaisuutena ja tukee näkemystä, että eri säädösten ja säädösehdotusten keskinäisriippuvuuden vuoksi **tekoälysääntelyä tulisi arvioida kokonaisuutena**. Teknologian kehitykseen ja käyttöönottoon liittyviä perus- ja ihmisoikeuskysymyksiä, turvallisuushakia, taloudellisia ja toimitusketjujen riippuvuuksia sekä taustalla vaikuttavaa geopolitiikkaa tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti.

VTT tukee Valtioneuvoston näkemystä siitä, että laillisten, turvallisten ja luotettavien tekoälysovellusten sisämarkkinoiden kehittämistä pystytään edistämään, jos tekoälyjärjestelmien tuottajille, maahantuojille, jakelijoin ja käyttäjille asetettavat **velvoitteet ja eri toimijoiden roolit ja niihin liittyvien vastuut ovat selkeitä**. Koska asetuksen soveltamisala on laaja, korkean riskin käyttötarkoituksen selkeys, tarkkarajaisuus ja oikeasuhtaisuus olisi tärkeää, sillä korkean riskin käyttötarkoituksen määritelmällä tulee olemaan merkitystä vastuukysymyksiä koskevan lainsäädäntöehdotuksen kannalta.

Korkean riskin tekoälyjärjestelmille asetetaan asetuksessa tiettyjä vaatimuksia ja valvontamekanismeja, joiden tarkoituksena on parantaa järjestelmän käytöstä johtuvia haittoja ja ehkäistä henkilöille aiheutuvaa vahinkoa. **Edellytetty tekoälyjärjestelmien ihmisvalvonta kaippa**

selkeyttämistä ja täsmentämistä, ja on arvioitava, kuinka laajaa osaamista ja tietoa lainsäädännön sisällöstä eri toimijoilta voidaan edellyttää. Tämä edellyttää myös viranomaisilta uudenlaista osaamista, resursointia ja yhteistyötä.

VTT korostaa erityisesti, että lopullisen asetuksen pitää **mahdollistaa tekoälyä koskeva tieteellinen tutkimustoiminta sekä yritystoiminta Euroopassa**. Asetusehdotuksen vaikutuksia yritysten ja tutkimusorganisaatioiden väliseen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan tulisi täsmentää. Vaikka tekoälyteknologioille on vaikea antaa yksiselitteistä määritelmää, sääntelyn riittävän tarkkarajaisuuden varmistamiseksi tekoälyn määritelmää tulee tarkastella säädösehdotuksen jatkokäsittelyssä ja selventää, sovelletaanko asetusta tietojärjestelmäkokonaisuuden tekoälyosaan vai tekoälyosan myötä koko tietojärjestelmäkokonaisuuteen. VTT on sitoutunut omassa toiminnassaan edistämään ihmiskeskeistä ja eettisesti kestävää lähestymistapaa tekoälyyn.

Espoossa 8. kesäkuuta 2021

Leena Sarvaranta
EU-asioiden johtaja
Teknologian tutkimuskeskus VTT

Liite – VTT:n keskeiset huomiot

E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Komission tiedonannossa painotetaan, että EU:n on toimittava koordinoitusti. Koordinoitu lähestymistapa tekoälyyn edistää mahdollisuuksien hyödyntämistä sekä parantaa EU:n kykyä käyttää tekoälyä tulevaisuuden haasteisiin vastaamisessa.

EU:n elpymisvälineellä pyritään kasvattamaan Euroopan tavoitteita tekoälyn saralla. Vähintään 20% elpymisrahasta tullaan kohdistamaan digitaalisen siirtymän edistämiseksi. EU:n keskeinen tavoite on luoda mahdollistava ympäristö tekoälyteknologioiden kehittämiseksi ja käyttöönotolle. Tämä edellyttää investointeja EU:n data- ja pilvi-infrastruktuuriin ja kohdennettuja panostuksia TKI-toimintaan. Osana EU:n laajuisen tutkimuskapasiteetin kehittämistä jäsenmaihin tullaan perustamaan testaus- ja kokeiluympäristöjä (Digital Innovation Hubs DIH; Testing and Experimentation Facilities TEF).

Uusien ja murroksellisten teknologioiden kehitykseen ja käyttöön liittyviä kysymyksiä on kyettävä tarkastelemaan kokonaisvaltaisesti ottamalla huomioon ulko- ja turvallisuuspoliittiset ulottuvuudet, sisämarkkinat ja ihmisoikeuksien suojaaminen. Tekoälyn käyttö muodostaa hyötyjen lisäksi riskejä, jotka pitää ottaa huomioon. EU:n markkinoilla toimivilta kolmansien maiden yrityksiltä tulee edellyttää samojen sääntöjen noudattamista kuin eurooppalaisilta yrityksiltä.

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

Komissio vastaa tekoälyn mahdollisiin riskeihin ehdottamalla eurooppalaista tekoälyasetusta, joka on ensimmäinen laatuaan maailmassa. Komissio pyrkii edelläkävijänä viitoittamaan suuntaa globaalisti. Komission sääntelyehdotus pyrkii osoittamaan, että tekoälyn käyttöönoton tulee EU:n alueella perustua unionin arvoille ja tavoitteena on, että EU:n markkinoilla saatavissa olevan tai muulla tavoin unionin kansalaisiin vaikuttavan tekoälyn sääntöjen tulisi saattaa ihmiset keskiöön. Sääntely koskisi rajattua osaa tekoälyjärjestelmien käyttötapauksista ja suurin osa tekoälyjärjestelmien käytöstä sallittaisiin. Asetusta ei sovellettaisi tekoälyjärjestelmiin, jotka on kehitetty tai joita käytetään yksinomaan sotilastarkoituksiin.

Asetusehdotuksessa tekoälyn oikeudellisen kehysten luomista lähestytään riskiperustaisesti ja käyttötapauskohtaisesti. Saman tekoälyteknologian käyttö voisi täten olla sallittua tai kiellettyä EU:n alueella riippuen käyttötarkoituksesta. Ehdotettu luokittelu on (i) kielletyt käyttötarkoitukset, (ii) korkean riskin käyttötarkoitukset, (iii) matalan riskin käyttötarkoitukset ja (iv) minimaalisen tai olemattoman riskin käyttötarkoitukset.

Korkean riskin tekoälyjärjestelmiin kohdistuu korkeampia vaatimuksia kuin matalan tai vähäisen riskin tekoälyjärjestelmiin. Komission mukaan korkean riskin tekoälyjärjestelmille asetettavat vaatimukset ovat tarpeellisia vähentämään perusoikeuksille ja turvallisuudelle aiheutuvia riskejä

siltä osin kuin näistä ei ole säädetty muussa lainsäädännössä. Korkean riskin tekoälyjärjestelmät on suunniteltava ja kehitettävä siten, että luonnolliset henkilöt voivat valvoa niitä.

Olemassa oleva sääntely muodostaa pohjan uudelle tekoälyä koskevalle sääntelylle. Asetusehdotus liittyy keskeisesti EU:n sisämarkkinoiden toiminnan varmistamiseen, koska tekoälyä käytetään monissa eri tuotteissa ja palveluissa, ja useilla eri toimialoilla. Asetusehdotuksella on näin ollen paljon liittymäkohtia voimassa olevaan unionin lainsäädäntöön (yleinen tietosuoja-asetus, direktiivi poliisitoiminnan tietosuojasta, unionin lainsäädäntö syrjinnän kiellosta, tuoteturvallisuuslainsäädäntö, koneasetus). Eri jäsenvaltioiden lainsäädäntöjen eroavaisuudet heikentäisivät tekoälyyn perustuvien tuotteiden ja palveluiden vaihdantaa sisämarkkinoilla sekä voisivat aiheuttaa oikeudellista epävarmuutta. Näin ollen yhtenäinen eurooppalainen sääntely turvaisi toimijoiden tasapuoliset toimintaedellytykset sekä ihmisten turvallisuuden.

Euroopan digitaalisten innovaatiokeskusten sekä komission ja jäsenvaltioiden kansallisella tai EU:n tasolla perustamien testaus- ja kokeilulaitosten avulla olisi mahdollista edistää tämän asetuksen täytäntöönpanoa. 'Tekoälyä säätelevät hiekkalaatikot' luovat valvotun ympäristön innovatiivisten teknologioiden testaamiseksi rajoitetun ajan toimivaltaisten viranomaisten kanssa sovitun testaussuunnitelman perusteella.